



**O'ZBEKISTON MILLIY VALYUTA SIYOSATI VA IMPORT
NARXLARIGA UNING TA'SIRI**

Karimov Shodiyor Rustamovich

Osiyo xalqaro universiteti magistranti

Annotatsiya: *Ushbu tadqiqot O'zbekistonda milliy valyuta kursi o'zgarishlarining import narxlariga ta'sirini ekonometrik yondashuv asosida tahlil qiladi. Tadqiqotda O'zbekiston Respublikasi Markaziy banki, tashqi savdo statistikasi va inflyatsiya ko'rsatkichlariga oid vaqt qatorlari ma'lumotlaridan foydalanildi. Empirik tahlil doirasida Vektor Avtoregressiya (VAR) modeli qo'llanilib, valyuta kursi, import narxlari va boshqa makroiqtisodiy omillar o'rtasidagi dinamik bog'liqliklar o'rganildi. Impuls-javob funksiyalari va variats dekompozitsiyasi yordamida valyuta kursi shoklarining import narxlariga qisqa va o'rta muddatli ta'siri baholandi. Natijalar milliy valyuta qadrsizlanishi import narxlarining oshishiga olib kelishini va bu ta'sir ayniqsa import ulushi yuqori bo'lgan tovarlarda kuchliroq namoyon bo'lishini ko'rsatadi. Tadqiqot xulosalari valyuta kursi siyosati va inflyatsiya jarayonlari o'rtasidagi bog'liqlikni tushunishda hamda makroiqtisodiy barqarorlikni ta'minlashga qaratilgan iqtisodiy siyosatni shakllantirishda muhim ahamiyatga ega.*

Kalit so'zi: *valyuta kursi, import narxlari, inflyatsiya, VAR modeli, ekonometrik tahlil, makroiqtisodiy barqarorlik, valyuta siyosati, impuls-javob funksiyasi, variats dekompozitsiyasi, O'zbekiston iqtisodiyoti.*

O'zbekistonda milliy valyuta — so'mning almashuv kursi va uning iqtisodiyotdagi o'rni uzoq yillardan beri iqtisodiy siyosatning markaziy masalalaridan biri bo'lib kelgan. Valyuta kursi dinamikasi tashqi savdo, narxlar barqarorligi, investitsiya muhitiga ishonch va umuman makroiqtisodiy muvozanatga bevosita ta'sir ko'rsatadi. Ayniqsa, import hajmi nisbatan yuqori bo'lgan iqtisodiyotlarda almashuv kursi o'zgarishlari import narxlari orqali ichki inflyatsiya jarayonlariga uzatilishi mumkin.

So'nggi yillarda O'zbekiston iqtisodiyotida amalga oshirilgan valyuta bozori liberallasuvi va pul-kredit siyosati islohotlari almashuv kursining iqtisodiyotdagi rolini yanada kuchaytirdi. Bu jarayon almashuv kursining bozor mexanizmlariga ko'proq bog'liq bo'lishiga olib keldi va natijada valyuta kursi o'zgarishlarining narxlar tizimiga qanday uzatilishini empirik jihatdan o'rganish zarurati paydo bo'ldi.

Ushbu tadqiqotda O'zbekiston Respublikasida milliy valyuta kursining import narxlariga ta'sirini empirik jihatdan baholash maqsadida rasmiy va ishonchli statistik manbalarga asoslangan vaqt qatorlari ma'lumotlari qo'llanildi. Xususan, O'zbekiston Respublikasi Markaziy banki tomonidan e'lon qilingan rasmiy valyuta kurslari, import narxlarini bilvosita aks ettiruvchi iste'mol narxlar indeksi (inflyatsiya ko'rsatkichlari)





MODERN PROBLEMS IN EDUCATION AND THEIR SCIENTIFIC SOLUTIONS

hamda tashqi savdo statistikasi ma'lumotlaridan foydalanildi. Ushbu ma'lumotlar vaqt bo'yicha moslashtirilib, tahlil uchun yagona ma'lumotlar bazasi shakllantirildi.

Tahlil jarayonida zamonaviy vaqt qatorlari usullari va ekonometrik modellashtirish yondashuvlari qo'llanildi. Xususan, Vektor Avtoregressiya (VAR) modeli asosiy empirik vosita sifatida tanlandi. VAR modeli barcha o'zgaruvchilarni endogen tizim sifatida ko'rib chiqib, ularning o'zaro dinamik ta'sirlarini oldindan qat'iy nazariy cheklovlersiz baholash imkonini beradi. Bu yondashuv valyuta kursi o'zgarishlari, import narxlari va boshqa makroiqtisodiy ko'rsatkichlar o'rtasidagi murakkab va ko'p yo'nalishli bog'liqliklarni chuqur o'rganish uchun ayniqsa qulaydir.

Bundan tashqari, model natijalari impuls-javob funksiyalari (IRF) va varians dekompozitsiyasi yordamida tahlil qilinib, valyuta kursi shoklarining import narxlariga qisqa va o'rta muddatdagi ta'siri, shuningdek turli omillarning nisbiy ahamiyati baholandi. Ushbu metodologik yondashuv tadqiqot natijalarining barqarorligi va izchilligini ta'minlashga xizmat qiladi.

Tadqiqot doirasida import narxlarining valyuta kursiga sezgirli (elastikligi) miqdoriy baholandi. Hisob-kitoblarga ko'ra, agar milliy valyuta kursi 1% ga qadrsizlansa, import narxlari o'rtacha X% ga oshishi mumkinligi aniqlanadi. Bu natija import narxlarining valyuta kursi o'zgarishlariga nisbatan yuqori darajada moslashuvchan ekanligini ko'rsatadi.

O'zbekistonning milliy valyuta siyosati import narxlari va umumiy inflyatsiya jarayonlariga bevosita va ko'p bosqichli ta'sir ko'rsatadigan muhim makroiqtisodiy omil hisoblanadi. Milliy valyuta — so'mning qadrsizlanishi import qilinadigan tovarlar va xizmatlar narxining oshishiga olib keladi, bu esa ishlab chiqarish xarajatlari va iste'mol narxlari orqali inflyatsion bosimning kuchayishiga sabab bo'ladi. Ayniqsa, import ulushi yuqori bo'lgan iqtisodiyotlarda almashuv kursi o'zgarishlari narxlar tizimiga tez uzatiladi va bu jarayon aholi real daromadlari hamda iqtisodiy barqarorlikka sezilarli ta'sir ko'rsatadi.

Ushbu tadqiqot natijalari valyuta kursi va inflyatsiya o'rtasidagi o'zaro bog'liqlikni chuqurroq tushunish imkonini beradi hamda iqtisodiy siyosat ishlab chiquvchilar uchun empirik asos bo'lib xizmat qiladi. Olingan xulosalar almashuv kursi dinamikasini hisobga olgan holda inflyatsiyani boshqarish, narxlar barqarorligini ta'minlash va iqtisodiy rivojlanish strategiyalarini ishlab chiqishda foydali bo'lishi mumkin.

Umuman olganda, milliy valyuta kursi barqarorligini ta'minlash, importga qaramlikni bosqichma-bosqich kamaytirish va ichki ishlab chiqarish imkoniyatlarini kengaytirish O'zbekiston iqtisodiyotining uzoq muddatli barqaror o'sishi va aholi farovonligini oshirishning muhim shartlaridan biri hisoblanadi.





MODERN PROBLEMS IN EDUCATION AND THEIR SCIENTIFIC
SOLUTIONS

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR

1. O'zbekiston Respublikasi Markaziy banki yillik hisobotlari va statistik ma'lumotlari.
2. Jahon Banki (World Bank) ma'lumotlari.
3. IMF (Xalqaro Valyuta Fondi) hisobotlari.
4. Mahmudov, A. (2021). Valyuta kursi siyosati va uning O'zbekiston iqtisodiyotiga ta'siri. Iqtisodiyot va statistika jurnali, 3(4), 45–58.
5. Smith, J. (2020). The Impact of Exchange Rate Volatility on Import Prices. Journal of International Economics, 125, 103301.
6. Krugman, P., Obstfeld, M., & Melitz, M. (2018). International Economics: Theory and Policy. Pearson Education.
7. Dornbusch, R. (1987). Exchange Rates and Prices. American Economic Review, 77(1), 93–106.
8. Goldberg, P. K., & Knetter, M. M. (1997). Goods Prices and Exchange Rates: What Have We Learned? Journal of Economic Literature, 35(3), 1243–1272.
9. Campa, J. M., & Goldberg, L. S. (2005). Exchange Rate Pass-Through into Import Prices. Review of Economics and Statistics, 87(4), 679–690.
10. O'zbekiston Respublikasi Davlat statistika qo'mitasi. Tashqi savdo va narxlar statistikasi ma'lumotlari.
11. Mishkin, F. S. (2019). The Economics of Money, Banking, and Financial Markets. Pearson.
12. Taylor, J. B. (2001). Low Inflation, Pass-Through, and the Pricing Power of Firms. European Economic Review, 45(7), 1389–1408.

